

ÚJRAÍRT HÁBORÚS NAPLÓ

Édesapám 90 évesen – csaknem hét évtizeddel a második világháború után – írta újra háborús följegyzéseit. Sajnos, 1947 kora nyarán a szovjet-ukrajnai Szumi (Сумы) hadifogolytáborban rituálisan elégette sorstársai közreműködésével az 1944 szeptemberétől vezetett eredeti naplóját. Hazatérése után nem készített jegyzeteket, és a rendszerváltást követően sem tárta fel emlékeit. — Hallgatása miatt „néma leventé”-nek nevezték el barátai és társai. Ám nekünk, fiainak, többször és részletesen mesélt az idegen földön fölvállalt magyar hadviselésről és a szovjet munkatáborban eltöltött két és fél évi fogságáról. Megmaradtak levelezésének tucatnyi, olykor nem mindennapi tartalmú tábori lapjai is.

Sajnálatos és fájdalmas dokumentumvesztés az első naplójegyzet megsemmisülése. Egy saját világlátású, érettségizett (!) ifjú csizmadiamester följegyzéseinek rendszeresen vezetett gyűjteménye volt. Rögzítette a háborús időszak hátszágai eseményeit, a végnapokat, a fogságba jutást és a fogolylágerben tapasztalt körülményeket. Kritikai hanggal lejegyzett történelmi pillanatképek, históriák, jelentéktelennek tűnő apró sorsok, adatok, nevek váltak pernyévé.

Ám egy kései elfogulatlan híradás, az idő kerekének visszapörgetésével rögzített emlékezés legalább olyan becses lehet az utókornak, mint a biztos hazatéréseről fölládozott egykori jegyzetfüzet. Memoárjában a végre megszólaló apám – közeli barátok és családtagok ösztönzésére – hadifogsága emlékiratát kiegészítette élettörténetének egyéb mozzanataival is. Szerencsés és kivételezett 'keresztútról' szóló vallomása ez egy hajdanvolt vásárhelyi leventének. Egy leleményes és racionálisan gondolkodó csizmadia,

**AZ EGYKORI LEVENTE
A VÁSÁRHELYI LEVENTE TÉREN
2010. április 4.**

tanító és jogász írása, akit elfogulatlan szemtanúvá érlelt a történelmi távlat.

Napjainkra ő a kevés számú utolsó hírnöke – egyik köztünk élő vitéze – a néhai sok száz fős „leventeseregnek”, akiket országszerte összegyűjtve az egyre fogyó hátszágba, a visszavonuló német-magyar katonai seregek megsegítésére vezényeltek 1944 őszén.

Apám 1988-ban nem lett aktív tagja a megalakuló egykor volt leventék vásárhelyi szervezetének. Nem jelentkezett 1989-ben a városban szórólapokon terjesztett fölhívásra sem, hogy elmondja fogságba esésének és gyűjtőtábori életének emlékezetes történeteit. Visszahúzódásának oka volt, többek között az is – az önálló vélemény mellett –, hogy neki a szovjetek fogságában nem tipikus, hanem csak rá jellemző, rendhagyó sors jutott... Így

nélküle készült el *A vásárhelyi leventék háborús kálváriája* (1990) című könyv a közreadó Herczeg Mihály, egykori egyetemi hallgató-, majd tanítótársa szerkesztésében. A későbbiekben azért magnóra mondta a levéltár egy másik munkatársának jó néhány emlékét.

Most, a *90 év — Kísérő emlékek* című visszaemlékezésből, amelyet latin szállóigék magyar változatai tagolnak, arra is választ kaphat az olvasó, hogyan élte át apám és levente százada a német/magyar-orsz frontvonal alakulásának utolsó napjait. Kiképzetlenek és fegyver nélküliek voltak. Így közvetlenül nem vettek részt harcokban, hacsak önként nem léptek be valamilyen katonai alakulatba. Az ellenséggel összecsapásra legtöbbször sor sem került, mégis seregnyen jutottak hosszú évekre sanyarú hadifogságba, jóvátétel címén munkatáborba, akár keletre, akár nyugatra sodorta őket a balsors vagy a gondviselés.

Noha visszaemlékezését elsősorban nekünk, a gyermekeinek ajánlja édesapánk, amikor bevezetőjét így kezdi: „Nektek írtam, fiaim...!” — mégsem maradhat csupán családi asztalfőnkbe zárva mindaz, amelyet a magyar ifjak egyikeként szerelem helyett kellett végigélnie egy rájuk szakadt háborúban. Az írás illeszkedik azon korábbi kiadványok sorába, ahol régi bajtársak idézik föl a második világháborús magyarországi eseményeinek végnapjait, a frontvonal kilátástalan és hiábavaló áldozatokkal járó véres harcait, a fogságba esést, az elhurcolás viszontagságait, valamint a szovjetunióbeli kényszermunka-táborok mindennapjait.

Az újraírt háborús napló utolsóként jelenhet meg a még élők visszaemlékezései közül. Időrendben válogatva, elsőként itt adunk közre belőle néhány kisebb részletet.

Szabó Tamás